

15.2.2012

סקר הטרדות מיניות באוניברסיטת בן גוריון בנגב

רקע כללי

בין התאריכים 25.12.11 - 14.1.12 ערכה אגודת הסטודנטים סקר בקרב הסטודנטיות והסטודנטים בקמפוס, שמטרתו לבחון את היקף תופעת ההטרדות המיניות באוניברסיטה. הסקר בחן את רמת המודעות של הסטודנטיות/ים לתופעה, ללשון החוק, ולאפשרויות הטיפול בקמפוס, וכמו כן נבחנו שיעורי החשיפה להטרדה מינית- פיזית ומילולית. הסקר נעשה באופן אנונימי באתר האינטרנט של אגודת הסטודנטים, ופורסם בכיתות ספציפיות, באתר האגודה, במייל ובפייסבוק. נוסח הסקר התבסס ברובו על סקר שנערך בשנת 2009 על ידי אגודת הסטודנטים והאוניברסיטה, והוכנסו בו שינויים קלים לאחר התייעצות עם מרכז הסיוע לנפגעות תקיפה מינית.

בדו"ח זה אבקש להציג את ממצאי הסקר ולהציע לאורם המלצות להמשך הפעילות להעלאת המודעות, ולטיפול בתופעת ההטרדות המיניות. תחילה, אציג את הנתונים המספריים שעלו מן הסקר. לאחר מכן, אציג באופן גרפי כמה מהנתונים המרכזיים, ואשווה ביניהם ובין נתוני הסקר שנערך בשנת 2009. לבסוף, אציג את המסקנות העיקריות העולות מנתוני הסקר, ואציע המלצות להמשך לאורן. התוצאות המובאות מטה מתייחסות לתשובות הסטודנטיות והסטודנטים, ללא פילוח מגדרי. משום שמרבית העונות הן נשים, הדו"ח מנוסח בלשון נקבה אך מתייחס לתשובות שני המינים. בסוף הדוח מובאת התייחסות לפילוח מגדרי של נתוני הסקר.

ברצוני להודות לסטודנטיות ולסטודנטים שהשקיעו מזמנם/ן למילוי הסקר, למרצות/ים שאפשרו לפרסם את הסקר בשיעורים, ולמדור הסברה באגודת הסטודנטים, שליווה בתהליך הפרסום וניתוח התוצאות.

המשתתפות והמשתתפים

על הסקר ענו 588 סטודנטיות וסטודנטים: 401 נשים (68%), ו 187 גברים (32%). מרבית המשיבות הן סטודנטיות לתואר ראשון (88%), ומתוכן 63% בשנה השניה או השלישית לתואר.

השאלות ומבנה הסקר

הסקר כלל עשרים שאלות, חלקן עם בחירה מרובה וחלקן פתוחות, אשר חולקו לשלושה פרקים. הפרק הראשון כלל תשע שאלות, אשר נוסחו במונחים המתייחסים לזיהוי תחושות, רצונות והתנהגויות הקשורות להטרדה מינית ולחשיפה להטרדה. זאת ללא התייחסות ללשון החוק ולהגדרות משפטיות. הפרק השני כלל שמונה שאלות, ובו הנשאלות נחשפו ללשון החוק והתבקשו לענות האם על פי ההגדרה המנוסחת, הן הוטרדו או נחשפו להטרדות מיניות.

בפרק השלישי, הוצגו לסטודנטיות שלוש שאלות המתייחסות להטרדות מיניות שחוו במהלך התואר, אך לא במסגרת האוניברסיטה. נקודת המוצא שהנחתה אותנו בפרק זה הייתה שאגודת הסטודנטים מחויבת לרווחתן של הלומדות באוניברסיטה, גם מחוץ לכתלי הקמפוס.

ממצאים

מחלקו הראשון של הסקר, בו הסטודנטיות טרם נחשפו ללשון החוק למניעת הטרדה מינית, עולים הנתונים הבאים:

- 65% מהעונות אינן מכירות או מכירות במידה מועטה את החוק למניעת הטרדה מינית.
- 47% ענו שלא יוכלו לזהות, או יוכלו לזהות במידה מועטה, הטרדה מינית כפי שהיא מוגדרת בחוק
- 71% אינן מכירות את הנוהל למניעת הטרדה מינית של האוניברסיטה. 25% מכירות אותו חלקית. רק 4% ענו שמכירות אותו.
- 49% ענו שנחשפו פעם אחת או יותר למקרים בהם סגל, סטודנטים או עובדים השתמשו בביטויים פוגעניים בעלי אופי מיני.
- 37% חשו פעם אחת או יותר, כי הופנתה אליהן תשומת לב מינית שגרמה להן לחוסר נעימות.
- 16% דיווחו על כך שנתקלו פעם אחת או יותר בסטודנטית בקמפוס שנגעו בה בניגוד לרצונה.
- 8% דיווחו על כך שנגעו בהן שלא ברצונן פעם אחת או יותר.
- 33% דיווחו שנחשפו פעם אחת או יותר לתכנים מיניים לא הולמים בהרצאות או בתרגולים.
- 39% דיווחו על כך שנחשפו פעם אחת או יותר לתכנים מיניים לא הולמים בפרסומי אגודת הסטודנטים או האוניברסיטה.

לאחר שנחשפו ללשון החוק למניעת הטרדה מינית, עלו מתשובותיהן הנתונים הבאים:

- 14% דיווחו כי הוטרדו מינית בקמפוס, פעם אחת או יותר.
- מתוך העונות על השאלה, 55% דיווחו כי ההטרדה בוצעה על ידי סטודנטים, ו- 33% דיווחו כי היא התבצעה על ידי סגל בכיר.
- 55% מההטרדות הללו התבצעו באזורי לימודים, ו- 33% מתוכן בחוץ.
- 86% מאלו שענו כי הוטרדו מינית באוניברסיטה, לא פנו לאף גורם לאחר שהתבצעה ההטרדה. רק 7% פנו לרכזת הטיפול בהטרדות מיניות באגודה, או לנציבה לטיפול בהטרדות מיניות באוניברסיטה. כאשר נשאלו מדוע לא פנו לגורם כלשהו (שאלה מילולית), התשובות שרווחו ביותר היו "לא ידעתי שניתן לפנות", "לא ייחסתי לכך חשיבות", ו"לא חשבתי שפניה תעזור".
- הסטודנטיות נדרשו לסמן מספר היגדים, שתואמים לדעתן את הסיבות מדוע לא נעשית פניה לגורמים באוניברסיטה כאשר מתרחשת הטרדה. מניתוח של התשובות השכיחות ביותר עולה כי:
 - סטודנטיות אינן יודעות מי האחראיות על הנושא בקמפוס
 - אינן מכירות את נוהל הפניה באוניברסיטה במקרי הטרדה מינית
 - אינן יודעות לזהות הטרדה מינית
 - אינן סבורות כי פניה תעזור
 - סבורות כי פניה תסכן את מעמדן המשפחתי, האקדמי או החברתי
 - סבורות כי פניה תגרור בעקבותיה התנכלות
 - בושה ומבוכה

בחלק השלישי של הסקר נשאלו הסטודנטיות לגבי הטרדות מיניות שחוו במהלך התואר, אך לא במסגרת האוניברסיטה.

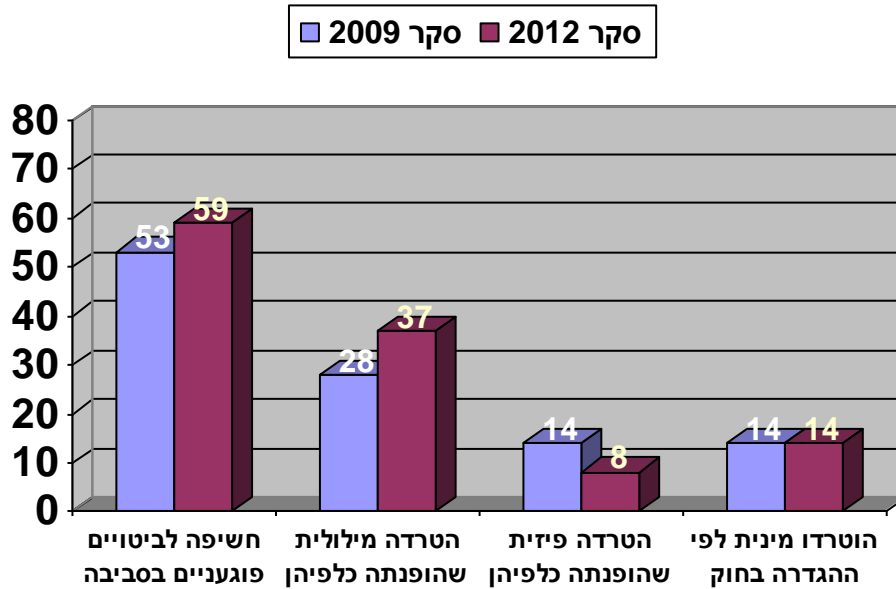
- 41% ענו כי חוו הטרדה מינית פעם אחת או יותר, מחוץ לכתלי האוניברסיטה. מתוכן הרוב חוו אותה ברשות הרבים, או בעת בילוי.
- 63% דיווחו כי חוו במהלך לימודיהן בבאר שבע הטרדות רחוב (מגע, צעקות וכדומה), בעלות אופי מיני.
- מהפירוט המילולי של הסטודנטיות עולה תחושה של חוסר נוחות וחוסר בטחון להימצא לבד במרחב הציבורי.
- הסטודנטיות נתבקשו לכתוב באופן חופשי הצעות להעלאת המודעות לנושאי הטרדות המיניות באוניברסיטה. להלן ההצעות העיקריות:
 - הגברת פרסום של פרטי הממונות ולשון החוק והתקנון בשירותים
 - פרסום התקנון והחוק על לוחות מודעות באוניברסיטה
 - כתבות בעיתון הסטודנטים ובאתר האגודה
 - שליחת מיילים בנושא
 - הגברת אירועי ההסברה דוגמת יום הסטודנטית ויום האשה
 - מתן מקום נגיש יותר לפרטי הממונות ותקנון האוניברסיטה, באתרי האינטרנט של האוניברסיטה והאגודה.
 - הגברת השקיפות: פרסום מספר הפניות ואופני הטיפול שננקטו.

התייחסות מגדרית

מהשוואת התשובות של נשים וגברים בסקר, עולה כי אחוזי הנשים שנחשפו להטרדות מסוגים שונים (מילולית, פיזית) גבוה מאחוז הגברים. באופן ספציפי, בעוד 14% מהנשים דיווחו כי הוטרדו מינית על פי ההגדרה בחוק, רק 3% מהגברים דיווחו על כך. כמו כן בקרב הנשים נרשמה מודעות מעט גבוהה יותר ללשון החוק ותקנון האוניברסיטה. ככלל, משום שעיקר העונות על הסקר היו נשים, הנתונים שהובאו מעלה ומתייחסים לשני המינים משקפים יותר את תשובות הנשים.

השוואה - ממצאים עיקריים

בתרשים הבא מתוארת השוואה בין שאלות עיקריות בסקר 2009 לסקר 2012. התוצאות מובאות באחוזים מתוך כלל העונות.

מסקנות ודיון

מן הנתונים לעיל עולות שתי תופעות עיקריות הדורשות התייחסות. השופטת דורית בייניש קבעה כבר לפני כעשור כי יצירת "סביבה עוינת" במקום העבודה או הלימודים היא הטרדה מינית. בפסק הדין היא כותבת: "התבטאויות של עובד או עובדת, חייל או חיילת, תלמיד או תלמידה במוסד לימודים, המבטאות שביעות רצון ממקום העבודה, השירות, או הלימודים, אינן סותרות אפשרות קיומה של 'אווירה עוינת' או 'סביבה עוינת' על פי המינוח המבטא סוג של הטרדה מינית, או מעשה בעל אופי מיני... שביעות הרצון מהעיסוק, מתוכנו, מתנאי העבודה הנלווים, מהחברים ואף מהיחס שאותו אדם זוכה לו ממעבידו, מפקדו או מורו אינו עומד בהכרח בסתירה לקיומה של 'אווירה עוינת'".¹ כאשר למעלה ממחצית הסטודנטיות דיווחו בסקר זה כי נחשפו לביטויים בעלי אופי מיני פוגעני, וכאשר למעלה מ-30% מהן דיווחו על הטרדות מילוליות שהופנו כלפיהן, ניתן להסיק כי הסטודנטיות חוות את סביבת הלימודים שלהן כ"עוינת".

התופעה השניה עליה יש לתת את הדעת היא חוסר המודעות של סטודנטיות ללשון החוק למניעת הטרדה מינית, לנהלי האוניברסיטה, ולגורמים המטפלים במקרי הטרדה. כמו כן ניכר חוסר אמון ביכולותיהם של הגורמים באוניברסיטה לטפל בבעיות מסוג זה. מעיד על כך הפער בין אחוז הסטודנטיות שדיווחו בסקר כי הוטרדו מינית (14%), לבין התלונות הבודדות המגיעות לגורמים המטפלים בתופעות אלה.

מתוך ניתוח התופעות שלעיל ותשובות הסטודנטיות בנושא, מובאות להלן מספר הצעות מרכזיות לטיפול בסוגיות שעלו מדוח זה:

¹ פס"ד מיום 24.10.01. השופטת דורית בייניש. בשם המערער עו"ד מ. קליין, בשם המשיב עו"ד נעמי גרנות.

1. הגברת ההסברה

- תלית מדבקות עם מספרי הטלפון של הנציבה והרכזת למניעת הטרדות מיניות בכל תא שירותים.
- במקומות המיועדים לפרסום בשירותים, תליה מספר פעמים בשנה של נוהל האוניברסיטה למניעת הטרדה מינית.
- תליה קבועה של נוהל האוניברסיטה למניעת הטרדה מינית, על גבי לוחות מודעות במיקומים בולטים.
- מתן נראות גדולה יותר לנושאי ההטרדה המינית באתר האוניברסיטה והאגודה: על המידע להיות נגיש ונראה, משום שכיום הוא נגיש רק למי שמחפשת אותו באופן ספציפי.
- חלוקת חומרי הסברה בכל ארוע המתקשר לנושאי מגדר ופמיניזם.
- שליחת מייל בסמוך לימים ספציפיים (יום המאבק באלימות נגד נשים, יום האשה), המפרט את תקנון האוניברסיטה והגורמים המטפלים.

2. הגברת האמון

- ראיון עם הנציבה ועם רכזת האגודה בעיתון הסטודנטים "צ'ופצ'יק".
- פרסום של מקרי הטרדה שטופלו כאשר ניתן לפרסמם.
- פרסום מרוכז בסוף השנה של מקרים מרכזיים שהיו, ואופני טיפול.
- לפחות כתבה אחת בכל סמסטר באתר האגודה בנושא הטרדות מיניות, שתופיע בעמוד הראשי באתר.
- כניסה לכיתות והצגת תפקידי רכזת טיפול בהטרדות מיניות, והנציבה לטיפול בהטרדות מיניות בחודש הראשון ללימודים, ובימי אוריינטציה.

אימוץ ההמלצות הללו במקביל לפעילות שכבר נעשית בתחום על ידי אגודת הסטודנטים והנציבה, תביא לדעתי ליצירת סביבת למידה בטוחה ושוויונית יותר עבור הסטודנטיות והסטודנטים.

תום יוגב

רכזת טיפול בהטרדות מיניות ושוויון מגדרי
אגודת הסטודנטים, אוניברסיטת בן גוריון.